

A BÜNYGYI BESZÁMITÁSI KÉPESSÉG NÉGY ESETE,
törvénszéki orvosi szempontból.*)

Dr. Ajtai K. Sándor tnr.-tól.

(VII. sz. táblával.)

A „*jus talio*“ idejében a törvényellenes tett bebizonyítása, s a bűncselekménynek egy valakire való rábizonyítása, a tárgyi és alanyi tényálladékot teljesen kimerítette, s az ítélet kimondását és a büntetés végrehajtását hozta magával. A modern jogtudomány ezzel szemben belátva, hogy a cselekmények belső szervi és külső társadalmi feltételektől függnnek, az észnek és igazságnak inkább megfelelőnek találta, az igazságszolgáltatás súlypontját nem az okozott tárgyi kárra és annak nagyságára, hanem a jogellenes akaratnyilvánulás minőségére fektetni, s ennek megfelelően az ítélet kimondását és a büntetés végrehajtását, illetve ezeknek minőségét, a tárgyi- és alanyi tényálladék begyőzésén túl, egy harmadik külön kérdés eldöntésétől teszi függővé, külön vetvén fel a bűnösség kérdését; a mivel midőn egyfelől a fősúlyt nem a tárgyi-, hanem az alanyi tényálladéokra helyezi, egyszersmind kimondja: hogy az alanyi tényálladék bebizonyított volta mellett is a cselekmény jogellenesége, illetve a bűnösség hiányzó, vagy különböző fokban csökkent lehet. Valamint nem mindenki által, minden állapotban és minden körülmények között végrehajtott cselekmény — jogérvényes: úgy nem mindenki által, minden állapotban és minden körülmények között elkövetett jogellenes cselekmény — bűnös; azaz a mint nem minden nem törvényellenes cselekmény — jogos: úgy nem minden törvényellenes cselekmény — bűnös. E tekintetben polgári- és büntető jogszolgáltatás, lényegben egy alapon nyugszik: a képesség, illetve a beszámíthatóság alapján; s mindkettő lé-

*) A két első eset előadatott az orvos-természettudományi társulat f. évi Áprilban tartott orvosi szakülésén; a két utóbbi később felmerült esetet, bizonyos mértékben érdekes ellenképekül csatolom.

nyegben a szándékolt cselekmény ismerése, s a cselekmény elkövetésére irányult akarat szabadsága által határolódik, és pedig úgy a a polgári cselekvési képességnél, mint a bűnügyi beszámíthatóságnál, vagy a törvény által előre imperative meghatározott feltételek, pl. életkor stb., vagy esetről-esetre meghatározandó testi és lelki állapot, pl. elmekór stb. szerint.

A büntetthez gonosz szándék kívántatik meg. (O. b. t. 1852. 1 §.) Azért a cselekmény vagy mulasztás nem számítatik be büntettül: ha a tettes eszének használatától egészen meg van fosztva; ha a tett váltogató elmeháborodás mellett, azon időben, midőn a háborodás tartott; vagy a büntetthez való czélzat nélküli teljes megrészegedésben (236. és 523. §§.) vagy más elmezavarban, melyben a tettes cselekményének öntudatával nem bírt, követtetett el; ha a tettes a tizennegyedik évet még túl nem haladta (237. és 269. §§.); ha oly tévedés jött közbe, mely nem engedett büntettet ismerni a cselekményben; ha a rossz véletlenből, hanyagságból, vagy a cselekmény következményeinek nem tudásából támadt; ha a tett ellenálhatlan kényszer által, vagy vértlen védelem gyakorlatában következett. (O. b. t. 1852. 2. §.) Büntettet csak szándékosan elkövetett cselekmények képeznek. (75. §. M. b. t. 1878.) Nem számítható be a cselekmény annak, a ki azt öntudatlan állapotban követte el, vagy kinek elmetehetsége meg volt zavarva, és e miatt akaratának szabad elhatározási képességével nem bírt. (M. b. t. 76. §.) Nem számítható be a cselekmény, ha elkövetője, ellenálhatatlan erő, vagy fenyegetés által kényszerítettett arra (M. b. t. 77. §.); kizárja továbbá a cselekmény beszámíthatóságát a jogos védelem. (M. b. t. 79. §.) — A ki a büntett vagy vétség elkövetésekor életkorának tizenkettedik évét meg nem haladta: bűnvád alá nem vonható. (M. b. t. 83. §.) — A ki akkor, midőn a büntettet vagy vétséget elkövette, életkorának 12-ik évét már túlhaladta, de tizenhatodik évét még be nem töltötte, ha cselekménye bűnösségének felismerésére szükséges belátással nem bírt, azon cselekményeért büntetés alá nem vehető. (M. b. t. 85. §.) — A ki a büntett elkövetésének idején, életkorának huszadik évét még nem haladta túl: halálra vagy életfogytig tartó fegyházra nem ítéltető. (M. b. t. 87. §.) — Siketnémák, ha cselekvésük bűnösségének felismerésére szükséges belátással nem bírnak: büntett vagy vétség miatt nem büntethetők. (M. b. t. 88. §.)

Ezek szerint tehát a bűnösség kérdése a bűnügyi beszámítási képesség kérdése, s ez kérdése annak: valjon egy egyén testileg és lelkileg egy bizonyos fokú fejlődést elért-e, s oly minőségű-e, hogy a megkülönböztetési képesség és akaratszabadság nála megvannak-e? s ha hiányzanak, valjon minő folyamatok által voltak ezen képességek megakasztva vagy megszüntetve? valjon az állapot a kornál vagy a fejlődés lassúságánál fogva az éretlenség, vagy a kortól független megérési képtelenség, vagy a szerzett tehetségeknek anyagi elvesztése, vagy muló megzavarodásai képezik-e? Mindezen kérdések

pedig nyilvánvalólag lélekfejlődéstani, ép- és kórlélektani és elme-kórtani kérdések, a melyek megfejtése megfelelő szakismeretek segélyével lesz csak elérhető. S midőn anyagi büntető codexünk, az orvosi jogtudomány teljes elismerésére méltólag, dicséretes rationalismussal, a bűnösség külön kérdésének kezelésénél ilyen pópokat fogadott el: joggal reménylhetni, hogy felelkező intézkedéseket fogunk nyerni annak idején az alaki bünt. jogban is. Valamint reménylhetjük azt is: hogy a polgári törvénykönyv küszöbön levő codificálásánál, a rendelkezés képes életkorok, a cselekvési képesség, vagyonkezelési, végrendekezési szabadság, személyi képesítettség, pazarlónak nyilvánítás, gyámság stb. meghatározásainál, a polgári jogélet rendezését hasonló alapokon eszközöndik, s e tekintetben azt az elmaradottságot, mely az oszt. ált. polg. trk. 4. 18. 21. 48. 176. 246—248. 273—275. 310. 566—569. 865. §§-ban részint tevőlegesen, részint nemlegesen nyilvánul — kiköszörülve: a polgári törvénykezést, az új büntető törvénykezés felszínére fogják emelni.*)

A vázolt elveknek a gyakorlati életben való mikénti megvalósulása példajaként, nem tartom érdeknélkülinek közölni röviden, törvényszéki orvosi gyakorlatom lefolyt másfél évében felmerült következő négy esetet, melyek kettejében a bűnügyi beszámítási képesség hiányzónak, másik kettejében pedig meglevőnek volt megállapítható.

I. Súlyos testi sértés; üldöztetési örültség; hiányzó beszámítási képesség.

1881. év Január 19-én a k—i vizsgálóbíróság által kérdés tétetik az iránt, hogy súlyos testi sértési bűntényért letartóztatva levő D. F. ki 1880. Decz. 1-én k—i hivatalnok H. Á-t súlyosan megsebzette, ezen cselekményét beszámítható állapotban tette-e? a kihallgatás rendjén ugyanis az tűnt ki, hogy nevezett azon rögeszmével tépelődik, hogy őt a gy—i törvényszék hosszabb idő óta ártatlanul üldözi és körözteti, továbbá hogy bérenczeket is tart, kik őt előmenetelében gátolják és élete ellen is törnek. Ilyen bérencznek tartja fönnevezettet is és azért sebzette meg.

*) A kérdés sokkal fontosabb, sem mint ezen helyen avval részletesebben foglalkozhatnék, s fentartom azt egy külön előadási tárggyul, a mire kiválóan fel is hív a polg. törvk. javaslatának e tekintetbeni hézagossága.

Tényleírás: D. F. k—i sz. 29 éves. cigány, r. cath. vallásu, — anyja és két testvére él; élettörténetét folyékonyan és elég értelmesen adja elő: 4 elemi osztályt végezve, kárpitos mesterségre ment. Már gyermek kora óta hirtelen haragu lévén, egy alkalommal gazdája szolgálóját megverte, mi miatt mesterét elhagyva, más helyet keresett, de nem kapott, mint hiszi mestere rágalmasa miatt; ezután anyjánál tartózkodott. 1873-ban utazni megy, Nagy-Várad, Debreczen, Nyiregyháza, Pest, Szeged, Kecskemétet meglátogatja és Aradon át — mindenütt kevés ideig tartózkodva — Berzovára érkezik. — Mint mondja itt kezdődik szerencsétlensége, egy birtokoshoz áll be, a ki nemsokára ezután családjával Temesvárra utazik látogatóba. Gazdájának távolléte alatt észreveszi, hogy az egyik otthon maradt cseléd lopásokat követ el, erre figyelmezteti az illetőt, hogy hagyjon fel a lopásokkal, mert különben feladja a gazdának hazajövelekor, miért ez megharagszik, s a mint D. F. hiszi, egy czinkostársa által, hogy el ne árulhassa őt, meg akarja gyilkoltatni; e miatti félelmében előbb a postamesternél, később a jegyzőnél keres menedéket. — Mint látszik, ezen alkalommal nagyon megijedt; ezóta kezd foglalkozni azon rögeszmével, hogy őtet elakarják tenni láb alól; e közben a birtokos hazaérkezik, ő odamegy és elmondja a fennebbieket, ott szánakoznak rajta és egy forintot adva neki, elbocsátják. Tovább utazás céljából a vasuti állomáshoz megy, hol munkát kap, melynek elvégzéseért jegyet szerez. Az állomáson már egy bűnténynek vél nyomára jönni, melyet az állomási főnök, a postamester és volt gazdája egyetemben követnek el és megijed, hogy most már őtet, mint a kinek erről tudomása van, megölik; ebbeli hiedelmében több általa gyanusnak tartott körülmény még megerősíti t. i. az állomásfőnök egyik napról a másikra halasztja az ígért jegy kiadását, később pedig a birtokossal egyetemben oláhoktat honvédeknek öltöztet és felülteti ugyanazon vonatra, a melyre neki is adott jegyet. A Berzovához legközelebb eső állomáson a veresapokás oláhoktat botokkal felfegyverkezve, az út melletti szénaboglyák mellett látja lesben állani, miből azt gyanítja, hogy őtet várják. A legnagyobb félelmek között végre Károlyfehérvárra érkezik, hol, minthogy minden emberben üldözőket és ellene felfogadott bérenczeket lát, nagyobb biztonság okáért a rendőrség által elzárattja magát, honnét másnap elutasíttatik. Innét Nagy-Enyedre utazva a járásbírósnál akar panaszolni, de a hivatalos órák végén menve, nem hallgattatik ki, innét tehát Felvincz és végre K—ra utazik. Egész uton üldözöttve hiszi magát, az indóháznál összegyűlt embereket gyanusoknak, utánna leselkedőknek tartja. Hazaérkezése után anyjánál tartózkodott, s még anyjára és testvéreire is gyanakszik, hogy ellene fel vannak bérelve.

1875. September havában, — körülbelül 1½ évi hontartózkodás után — újból utazni megy; egy városban sem maradva hosszabb ideig, Bécsbe érkezik, innét egy napi tartózkodás után egy lúzámban gyalog visszajön K—ra, folyton félve, hogy megölik; hazaérkezve 3 napig lázban fekszik.

Azon urat, kit megsebzett, egy alkalommal a sétatéren látta és hallani vélte, hogy az őt becsmérelte, mert mellette elmenve, társára nevetett; azóta őt folyton figyelemmel kíséri.

1877-ben beállt honvédnek, felviszik Pestre a Ludoviceumba, hol szorgal-

masan tanult; azonban itt több kihágásokat követ el, melyek miatt elzáratik. — Ezen kihágásokat szándékosan követi el azon czélből, hogy a fogda magányában ment legyen társai tréfái és boszantásaitól. Egy Kihágás miatt 6 hónapra ítéli el; fogsága alatt elpanaszolja üldöztetését, az orvos örültnek tartja és koplaltatja; végre — saját kérelmére — elbocsáttatik a katonaságtól.

Ezután K—ban tartózkodik, többnyire foglalkozás nélkül, minden újabbi szerencsétlenségét azon urnak tulajdonítja, a kit először a sétatéren látott, s minden alkalommal kísérgeti azon szándékkal, hogy megverje. Végre 1881. Deczember 1-én este a b. m. utca sarkán találja, mérgesen utánna megy és a nálla levő élesre fent s általa már előbb hasonló czélra készített 2 újjnyi széles bottörrel hozzá vág, mire az elszaladt, őt pedig a közzelevő rendőr letartóztatja. Menekülési szándéka nem is volt, szeretete volna azon urat úgy megvágni, hogy meghaljon. Az illető úr nevét, állását nem ismeri, azt hiszi, hogy zsidó. Kívánja hogy 2 havi elzáratásáért azon úr fizessen. Eddigi betegségei felől kérdeztetve — mondja, hogy gyermek korában himlős, nagy korában pedig kétszer bujakóros bántalma volt.

Jelen állapot: A vizsgált egyén korához és fajához képest aránylag gyenge testfejllettségű, rendes alkatu s megfelelő rendszer testi működésekkel bir, elméleti működésében azonban oly módon zavart, hogy őt elmebetegségben, in genere örültségben, s in specie üldöztetési örültségben szenvedőnek állíthatni.

Anyjának vallomásában a búkóros lehangoltságnak, mely ezen elmebetegségnek kiindulási pontja szokott lenni, adatai feltalálhatók; az önvallomás adatai — melylyel megegyező, s azokat még minden irányban, de hasonló alapon pótló elbeszéléseket tett és írásba is foglalt, — bizonyítják, miszerint a búkóros lehangoltságot magyarázó kísérletből és érzékesalódból téves képzeletet fejlődtek ki, azok rögzítették, s az ön- és világról való tudat tartósan megzavartott. Kezdetben gyanakodó volt, félreérti a környezet viselkedését, azt hiszi, hogy rólla kedvezőtlenül nyilatkoznak, hogy belőle tréfát üzenek, e miatt elégedetlen, visszavonuló majd kifakadó; azután a környezet rosszindulata elől menekül, bolyongásnak adja magát, s mert baját folyton magában hordja, rövid tartózkodás után egyik helyről a másikra vándorol; helyzetét, sorsát folyton változtatni igyekszik; katonává lesz, de itt is üldöztetik, több rendbeli fenyték utóbb örültségi vizsgálat alá jön és elbocsájtatik. Berzován érzékesalódások lépnek fel, gyanuját megerősítő, ismert és ismeretlen személyek hangját hallja, ellene és mások ellen irányuló bűnös összeesküvéseket fedez fel, élete elleni törekvéseket vesz észre, melyek elől me-

nekülve, képzelt bűntények tanujává lesz, mely miatt őt a merénylők elpusztítani, s azután ennek nem sikerülése folytán a bünt ráfogni igyekeznek; Károlyfehérvárt biztonság czéljából elzáratja magát, Nagy-Enyeden bepanaszolja a károlyfehérvári rendőrséget, mert őt nem akarta kihallgatni és ismét elégtétel nélkül, izgatottan, félelmi rohamoktól öldöztetve anyjához jön, s anyját, testvéreit, a munkaadókat, ismert és ismeretlen személyeket üldözőjének nézi, hatósági körözést vesz fel; itt helyben egy előtte máig is ismeretlen egyént, mint a k.-fehérvári törvényszék elfogására küldött titkos megbízottját, ki őt már évek óta figyelemmel kíséri, — 1880. Decz. 1-én veszélyes fegyverrel súlyosan megsebez, s a képzelt önvédelem és jogosultság nyugodt elégtétel érzetével — menekülés helyett — magát a rendőrnek átadja, s „a törvényszék sorompója elé jön, hogy a világnak megmutassa mily gyalázatosan üldöztetett, s a hatóságok által mennyire elhagyatott.“ — Tettét, mint jogtalan önbíráskodást, ugyan elítéli, de a felelősséget a kényszer cselekvényért a hatóságokra hárítja, azt a kiállott szenvedések árában csekélyli, s az általa megsebezettet további kártérítésben elmarasztaltatni követeli.

Ezek szerint tehát „búkóros lehangoltságát, testi és lelki fájdalmas érzéseit a külvilágban tárgyilagossította, s öntudatának haladó megzavarodása, s csalódások és káprázatok által oda jutott, hogy látható és láthatatlan ellenségeket tekintsen kellemetlen érzései és sanyarú állapota okozóiu; a munkás képzelet pedig a már egyszer megkapott téveszmét rendszeres formába szötte.“

Vélemény: D. F. kárpitos segéd vádlott:

1. Üldöztetési örültségben szenved, mely miatt úgy tényfelismerési képessége, mint akaratszabadsága korlátozott, részben megsemmisült;

2. mint ilyen bűnügyi beszámítási képességgel nem bír;

3. mint elmekóros és nagyfokban közveszélyes szigorú felügyelet alatt — lehetőleg elmeógyintézetben tartandó.*)

---

*) Jelenleg a n. szebeni orsz. tébolydában ápoltatik, s értesülésem szerint tébolya előrehaladó állapotban van.

II. Kettős gyilkosság; bükör, heveny rohammal; hiányzó
beszámítási képesség.

A k-i kir. törvényszék által Sz. Á., ki ellen, mivel 1881. évi Decz. 20. és 21-ke közötti éjjelen, egy éles pengéjű eszközzel, előbb egy 4 $\frac{1}{2}$ éves és ezután egy 2 $\frac{1}{2}$ éves leánygyermekének alvó állapotjukban nyakán oly metszést ejtett, minek folytán azok elhaltak, gyilkosság büntényeért nyomozat indított meg, melynek folyamán azonban oly körülmények merültek fel, hogy kérdéssé vált: vajon Sz. A. elmetehetsége a tény elkövetésekor zavartalan volt-e vagy sem, mi miatt akarátának szabad elhatározási képességével birhatott-e vagy sem?

Tényleírás: Tettes maga magát jelentette fel az ügyészségnél, rövid idővel a tett elkövetése után. — Tettének ideje, oka és körülményei felől kérdezve elbeszéli, hogy 1881. Decz. 21-ére virradólag két leánygyermekét Borsát és Irmát egy új bicsokkal, melyet neki felesége vett, megölte, tényleg után pedig sógora Sz. L.-el, ki M.-ban lakik. M.-re ment, innét egy másik sógora Cs. P. kíséretében K.-ra, hogy magát az ügyészségnél feljelentse. Tettes arra emlékszik, hogy előbb kisebb és azután nagyobb gyermekének gégejét metszette keresztül és hogy ez utóbbi hörgésére neje, ki ugyanazon szobában aludt, felébredt, s ide oda futva jajgatni kezdett, az ezután történetekre azonban már nem emlékszik, mivel, mint mondja, zavart lett. — Tettének indokául zilált anyagi körülményeit hozza fel, továbbá lábaját, melyvel 6 hétig feküdt, attól tartván, hogy nyomorék, s így keresetképtelen lesz. — Tettének kivitelét a megelőző napon határozta el, anélkül, hogy annak horderejét meggondolta volna. Csak az elkövetés után — felesége kiabálására mint egy mély álmól felébredve — jutott tettének kellő öntudatára. Állítja, hogy nejevel a legjobb viszonyban élt, gyermekeit pedig igen szerette. — 1882. Február 23-án folytatott kihallgatás alkalmával tettes már nem emlékszik, hogy mikor határozta el tette kivitelét, mivel azelőtt is, akkor is és most is nagyon fáj a feje, valami rémes gondolatok gyötrik, úgy hogy nem tudott és most sem tud aludni. Anyagi viszonyait részletesen előadja és ő maga is most belátja, hogy adósságát könnyen kifizethette volna, nem kellett volna gyermekeinek azért koldusbotra jutni. Hogy gyermekeit megölte tudja és ép azért alig várja, hogy felakasszák, mivel így a másvilágra juthat, hol forrón szeretett gyermekeit újból megláthatja. Említi továbbá, hogy mindig álmodik, még ha ébren is van és ilyenkor folyton gyermekeit látja maga előtt. Tettes a kihallgatás folyama alatt többnyire összekulcsolt kezekkel és maga alá huzottlábakkal, egész testében reszketve, időnként zokogásba kitörve ült székén, feleleteit pedig reszketeg, szakadozott hangon adta. Letartóztatási ideje alatt tettes sem anyja, sem neje, sem egyéb rokonaival, kik őtet meglátogatták, beszélni pár percnél tovább nem akart, azoktól semmit el nem fogadott, olvasmányul pedig

csakis egy imakönyvet kért. — Hozzá tartozóitól azért nem akar semmit sem elfogadni, mert akkor Isten azzal büntetné meg, hogy gyermekeit soha sem lát-hatná meg többé. A tanuk összhangzó vallomása szerint tettes, mielőtt lábaja kezdődött volna, közlékeny természetű volt, később azonban rideg, szótalan és mindig töprenkedő lett. Birtokos társai és rokonainak azzal felelt, hogy zilált anyagi viszonyai felett aggódik. Továbbá mindnyájan állítják, hogy tettes gyermekeit rajongásig szerette. Kedélye, lábajának (mely ütés-ből keletkezett) kezdete óta mindinkább elborult, folytonosan azon töprenkedett, mi lesz a lábával és gazdaságával — folyton félvén a tönkremenéstől. — Egész betegsége alatt magába zárkózott, szótlan volt, étvágya elenyé-szett, nemcsak nappal, de éjjelenként is órákig sétált fel és le a szobában, tettét megelőző este pedig neje mellé ülven, kérte azt, hogy hom-lokát dörzsölje, dörzsölés közben egyszerre csak felugrott és kezdett a szobában fel és alá járni és midőn neje kérdezte, hogy azt miért tette, azt felelte, hogy ő maga nem tudja, hogy fel-ugrott és járt volna. — A tett elkövetése előtt két héttel, lemenvén irodá-jába, minthogy egyszersmint körjegyző is volt, ott gondokba elmerülve ült, s ne-jének azon kérdésére, hogy mi baja van, azzal felelt „ugyan jó, hogy eljöt-tél, mert oly nehéz gondok leptek meg, hogy már kerestem a kötelet, melylyel felakasszam magamat.“ Tettes buzgó, vallásos em-ber volt mindég, mely tulajdon azonban, akárhányszor a túlzásig fokozódott benne.

Az esemény előtti napon tettes nem evett, nem ivott, több-nyire mély gondolatokba merülve sétált fel és alá a szobában. Este felé álmosnak érezvén magát, ledőlt az ágyra felöltözve, kevés szenderegés után azonban ismét felugrott és rémes kinézéssel sétálni kezdett a szobában. Később — neje kérésére — levetkezett és ágyába feküdt, később panaszolt hogy fázik, nem tud aludni, egész teste jég hideg volt, felkelt, gyértyát gyújtott és újból sétált egy darabig a szobában, végre elolván a gyértyát lefe-küdt. Neje kissé elszenderedett és midőn kis idő múlva felébredt, férje már nem volt mellette, a szobában pedig sötét volt. Kérdésére férje felelt valamit lassu hangon és így neje, azon hitben, hogy férje elszenderedett, elaludt. — félóra múlva körülbelül a nő felébredt és egy hörgést hallva, ágyából felugrott, — férje véres kezekkel feléje menve, kidülett, merev szemekkel mondotta: „na megöltem mind a kettőt.“ Erre neje megpillantván az élettelen gyermekeket, eszméletlenül összerogyott, s midőn magához tért, férje jaj-gatva kérde tőle és az ezalatt megérkezett szomszédoktól „valjon miért tet-tem ezt?“, s folyton igyekezett bemenni a bírósághoz, hogy akasszák fel.

Tettesnek rokonai tanusítják, hogy ő csak egy idő óta lett oly nyomott kedélyű, s hogy már évek óta igen rossz viszonyban élt nejevel, kit mint valódi hárpíát jellemeznek, miben más tanuvallomá-sok is megegyeznek.

Nemzedéki viszonyok: Sz. A. tettesnek szülónagyanyja T. A. volt, kinek nővérei közül egyik B.-hez ment férjhez, kinek fia B. A. már kis korától kezdve együgyű és hülye lévén — gyámság alá helyeztetett és — mint elme zavart — állítólag ezelőtt 10—12 évvel elhalt Kolozsvárt. T. A. J. M.-hez.

ment férjhez, ezen házasságból 11 leány származott, kik közül a tizenegyediket anyja. mivel leány lett, az ablakon kidobta. T. A. általában heves, indulatos természetű nők jellemeztetik, ki egy izben komornáját csekély ok miatt a kocsibakról a lovak közé taszította, úgy hogy az meghalt és ezen ténye miatt másfélévi fogsággal volt büntetve.

Az ablakon kidobott tizenegyedik leány volt J. J. kinek A. Gy.-vel házasságából több fiu- és leánygyermek származott, ez utóbbiak közül egyik B. nevű, tettes Sz. A.-nak édes anyja.

Sz. A.-nak 7 testvére volt, ezek közül J. két évi téboly után 30 éves korában agylobban, G. 36 éves korában hasonlóan pusztult el; M. pedig 2 évig azon rögeszmében szenvedett, hogy ha a szabad levegőre megy: tüdője megreped; M. idegbeteg, hystericus-katalepticus rohamokkal. Apai egyenes ágon mindjárt az atyánál Sz. M.-nél, egész az öntudatlanságig fokozódó fejtájási rohamok — a mi az egyik leány M. hystericus-katalepticus rohamaival van közvetlen rokonságban voltak; egyik apai ágoni másod unokatestvér Sz. P. jelenleg is tébolyodottan él.

Körelőzményi állapot: Gyermekkorától megnősüléseig szelid természetű, szánakozó, jó lelkű volt. Vallásos nevelésben részesültvén és már természeténél fogva hajlamitva, papi pályára szánta magát, melyen jó viseletet és szorgalmat tanusítva haladott elő és végre mint segédtanár működött a k...i szerzetesek főgymnasiumában. Magára maradt anyja kívánságára, a gazdaság vitelére a szerzetből kilépett és mezei birtokára vonult. Nemsokára ezután megnősült — azonban szerenesétlenül. Neje ugyanis már mint leány, indulatos és vérengző természetéről volt ismeretes, ki egy izben atyjára kést emelt, később pedig öreg atyját, anyja segítségével a háztól elűzte, úgy hogy az kénytelen volt élete fogytáig rokonai és jó embereinél tartózkodni. Mindenki ellenezte ezen házasságot, úgy hogy még násznagy is nehezen akadt, mindezek daczára tettes nem állott el szándékától. Már megnősülése után rövid idővel megverte őt neje, ki cselédeivel szemben is oly brutális volt, hogy azok rendszeren rövid idő alatt megszöktek, s végre alig tudott kapni távoli vidékről is nőcselédeket; sőt anyósát, anyját is bántalmazta, s férjének rokonai pedig gúnyolódásnak és bosszantásnak voltak kitéve részéről. Gyermekait a rajongásig szerette, és miután neje nem igen járt utánnuk, csecsemő koruktól fogva ő gondozta, velök hált stb. Költekező nem volt, a felvett 16.000 forintot részint birtokvásárlásra, részint beruházásra fordította; nem ivott, nem kártyázott, nők után nem járt és ruházatára is alig költött; dohányzásban mérsékelt volt. Egészben véve tettes tehát — mint házas ember is — szelid, türelmes, a gyávaságig erélytelen volt; indulatba ritkán jött. Mint anyja vallomásaiból kitűnik, gyermek korában gyakran szenvedett frászos (ecclampsia) rohamokban, tíz éves korában pedig hólyagos himlőben; ez időtől kezdve azonban folyton egészséges volt. Öcse Sz. M. állítása szerint tettes valahányszor indulatba jött, nagyfokú fejfájásokban szenvedett; többször voltak sebek lábain, melyek igen lassan gyógyultak. Ilyen lábfájása volt tettesnek a cselekményt közvetlenül megelőző hónapokban is, mely őtet hosszas ideig ágybani, illetőleg szobáiban maradásra kényszeríté és gazdasági teendőinek végzésében gátlá. Kedélye, mely már hosszabb idő óta megváltozott, családi életének

folytonos kellemetlenségei folytán, melyet ő „mint a világon legnagyobb ömlőcset“ jellemzett öcsese Sz. M. előtt, ki egy időben szintén nősülni akart, a tett elkövetése előtti hónapokban búskomor lett, tettes folyton anyagi gondokkal és halálával bibelődött.

Jelen állapot: Tettes középtermetű, középszerűen táplált, rendes tengeréleti működésű; külérzéki működései lomhák; perceptioja lassú, tétovázó; közérzete lehangolt; szellemi működése álmátag, s rendkívül lomha, a kérdésekre nehezen, csak hosszú idő múlva, vontatva, s csak rövid, máskülönben találó feleletekben válaszol; mindig azonban csak direct kérdésekre többnyire rövid igellessel és tagadással, s összefüggő elbeszélésre egyáltalában képtelen; beszéde lassú, tompahangú, majdnem suttogó, figyelmezősi képessége korlátolt, csak álmodozásaiból előre felébrésztve, fogad el kedvetlenül kérdéseket, melyek láthatólag terhére vannak; börtöntársaival szemben bár szelid, jó lelkű, őket megtérésre és imádkozásra intő, magát megalázólag vigasztaló, mondván „ennek a nagy börtönnek minden bűnét szívesen magamra venném, csak az enyémet tehetném le“, mégis azokkal szóba nem áll, s beszélhetnek, zajonghatnak tőle anélkül, hogy oda figyelne; emlékezete gyenge minden irányban, néha e miatt téves feleleteket ad s ekkor a legegyszerűbb dolgok miatt lelkiismeret furdalást mutat, hogy hazudott, hogy a vele szólót megcsalta; elfoglalja egész szellem-élet-körét, nem is szerencsétlen tette, hanem csak annak eredménye: gyermekeinek nem léte, s azok túlvilági újra láthatása, a legkisebb aggodás nélkül az ő saját állapota és bűncselekménye eshetőleges következményei iránt; s saját belső sötét világába elmerülve, szenttelen, nyugodt arccal áll reggeltől estig börtönének egyik sarkában, forgatva inakönyvét, a fáradtság érzése nélkül, bár lábai a sok állástól már kiveresedtek. Torok-nyakhártyája rendes színezetű, foghús ép. Nyak arányos. Mellkas domborad, elég széles, belégzésnél egyenletesen emelkedő, kopogtatásnál a rendes határok közt a rendes hangokat adja, hallgatódzásnál sejtés, általában kissé érdes légzés. Szív kiterjedése valamint hangjai rendesek, érverés 1 perc alatt 74. Alhas kissé meghúzódott, nyomásra nem fájdalmas. Ivszerveken semmi rendellenes tünet. Tettes panaszol állandó álmatlanágról, a homlok és fejtető tájoni fájdalmas nyomásról és szemeknek olvasásnál gyors fáradásáról és lábainak fájásáról, s midőn kérdezik, hogy: „miért áll hát anynyit?“ azt feleli „nem tudom“. Börtönében nem volt rávehető az írásra, bár övétől levelet kapott, s a válaszolás meg volt engedve: nem irt; orvosi felhívásnak e tekintetben szintén nem tett eleget, s midőn külön szobába tétetett, s az orvosi segítség nyújtása attól tétetett függővé, hogy miután vele szóbelileg értekezni nyomott állapota miatt nehéz, írja le élettörténetét, vagy legalább írásban panaszozza el baját, nagy aggodással fogott az íráshoz, s két óra alatt nem volt képes többet írni: „Születtem Szengyelben . . .“ s e miatt kérdőre vonva, keservesen panaszoalta, hogy mi sem jut eszébe, s félelemből kérte, hogy vigyék társaihoz vissza börtönébe, s annak megtagadása s újabb orvosi hagyakozásra és egyenes feladásokra irandóit illetőleg, hozta létre háromnegyed napi vajadás után, az írás technikájára is gyanús, tartalmára a főnnebb vázolt szellemi állapotot illusztráló, szakgatótt, gondolatüres, összefüggésnélküli, észlelő orvosához — hozzám, — kihez mindenki előtt feltűnő módon ragaszkodott, — intézett levelet.

Lélek- és elmekórtani jellemzés: Sz. A. egy családból ered, melyben az excentricitások, kedélyi-, lelkizavarok, ideg- és elmebetegségek úgy az apai, mint az anyai ágon otthonosak, mint a hogy ez a fennebbi leszarmazási táblán kitűnik; ezen zavarok és betegségek pedig a leghatározottabban örökletegek és pedig majd közvetlenül együtt születésileg, majd alkati hajlam útján; utóbbi esetben igen különböző alkalmi ok juttatván azután fellépésre a lélek-, ideg- vagy elmezzvart. Ilyen alkati hajlam nyilvánul vádolt egyénnel az erkölcsi, jellembeli erélytelenségben, mely erkölcsi gyavasággá fokozódott, s a tehetetlenség és akaratnélküliség (Abulia) kisebb fokában, mik fennebb vázolt életrajzi adatain vörös fonalként húzodnak végig. E nemű lelkitulajdonságok pedig a legtermékenyebb talajt szolgáltatják a melancholia kifejlődésére, s azok ellen-súlyozást a szülői házon kívüli neveltetés miatt nem nyertek, igenis azonban bő tápot „a szegénység, szűzesség, és engedelmesség“ fogadásával a kolostori életben, a mely élet harmoniában állván individualitása gyengeségével, a relatív elégedettség azon nyomait tünteti fel, mely életének egyedüli fénypontját képezi, s a mely élet valószínűleg az ön- és világgali meghasonlástól, a melancholia alkalmi okaival való találkozás kisebb esetlegei mellett — távol is tartotta volna. A kolostort azonban anyja iránti szeretetből, jobban mondva pályája iránti kisebb szeretetből, mert hisz erkölcsi erélytelenségről van szó — elhagyja, s elveszti a pályáját intéző megtámadhatatlan és így ellenezhetlen imperatív hatalmi támaszt, feleserélvén azt — szerencsésjére — gazdává létele alkalmával az édes anyai szeretet támogatásával, hogy ezt csakhamar szintén elveszítse megnősülése miatt, a midőn a feleség zsarnoki és természetesen inconsequens, mert a mindennapi élet minden apróságára, a külső, és belső egész életre, magára az öntudatra kiterjedő, s azért ellenzést keltő türehtetlen önkénye alá jut. Családi élete szerencsétlen, „a világ legnagyobb tömlöczében van“, saját példájával óvja öcsését a nősüléstől; némi vigaszt talál ugyan gyermekei szeretetében, a mi azonban újabb terheket ró rá, mert nappal verejtéköző és aggodó, a villongás elkerülésének örökös, de hiában való félelmében tévengő gazdaember, éjjel álmatlan dajka, ki csecsemőit ringatja, táplálja, azokkal hál; s az asszonyi kötelességek ezen áthárulása midőn vállait nyomja, ebben az anyai szeretet kisebb foka, benne az atyai szeretetet túlzásba

— a rajongásig viszi, s ekkor a külső támaszt nem bíró, erkölcsi erélytelensége folytán ezt belső énjében fel nem találó léleknek harmoniáját, a családi élet viszontagságai által kifejlesztett melancholicus alaphangulaton zavarja meg. „A világ legnagyobb tömlőczeből“ saját erkölcsi gyávasága, jellemerélytelensége folytán lehetetlen szabadulás, benne szükségképen az úgy is kevésbé kifejezett önbecsérzet jelentékeny esökkenéséhez, s egyszersmind ezzel arányban, a cselekvőségével szemben felmerülő akadályok túlbeesüléséhez vezet. Alkalmi okul jön a máskülönbben vagyonával szemben mennyiségileg is jelenték-telen, minőségileg meg épen nem hátrányos, mert befektetésekre használt és rendezett adóssága, melyben azonban ő jövődöbeli tönkrejutását látja; azután természeténél fogva makacs, viszeres alszár fekélyei, s azok gyógyíthatatlansága és lábának levágása iránt mások által is táplált tévhite, melyek őt a midőn egyfelől bizonytalan időre a szobához lánczolják, s általa különben is a tönk szélén állónak tartott gazdasága vitelében gátolják, másfelől szakadatlanra teszik és kényszerű elfoglaltság által kényszerített elszoródás teljes hiányában, fokozott mértékben állandósítják, a szerencsétlen családi életben szerzett melancholicus tehetetlenséget, akaratnélküliséget. S mindezekhez járul azon őt végkép elkeserítő tévhite, hogy őt, vele jóviszonyban levő sógora, Cs. szolgabíró, a körjegyzőségből ki akarja tenni, s azt az ő tudtán kívül már másnak is ígérte; s ebben már egy üldöztetési rögeszme nyilvánul. Fellépnek az agybeli táplálkozási zavar további — most már félreismerhetetlen jelei: fejfájásban, agynyomásban, álmatlanságban, gondolatszegénységben, figyelmetlenségben, céltalan és öntudatlan, az emlékezetben nem rögződő — bolyongásban; a kétségbeeső létben keresi a disharmonicus lélek, de már nem az értelem bírálatával, hanem csak az oksági ösztön „miért“-jével, az okot és a szabadulás útját; előáll a kolostor elhagyásával és a fogadalm megszégésével megbántott, bosszúálló isten a téves önvádban; vágyakozás kél az önmegsemmisülés után és keresi a kötelet. Neje a hivatalból haza viszi; gyermekei látásán felébred az előbb egyedül domináló apai rajongó szeretet, hogy a vagyoni és családi életben való kétségbeesés csak annál nagyobb legyen a megzavarodott „én“-ben, mely a maga megsemmisülési törekvésében megfedekezett szeretteinek a nyomorban való visszahagyásáról; végtelen aggodalmak, bizonytalan kínos félelmi rohamok lépnek fel, melyektől

a menekvés lehetetlen; a lélek felbomlik alkotó elemeire, az ítélet, az emlékezet megszűnik, a téves képzeletek, minden erkölcsi, értelmi és jogi ellenképzeletek nélkül tovaszárguldanak, — Sz. A. a jogszemély megszűnt, s a téves képzeletek uralma alá jutott, élő teste Sz. A.-nak, most már a szeretet önössége által sem értelmezetten, logikai ok nélkül, sőt minden ép lélektani ok ellenére kiolt két egyedül szeretett és eddig egyedüli vigaszt, egyedüli támaszt és megnyugvást nyújtott ártatlan életet. S ekkor bekövetkezett nem egy erkölcsileg rossz, nem egy jogilag üldözendő cselekvény, hanem egy szomorú szerencsétlen esemény, a milyenekkel szemben emberileg csak providentia, de nem repressalia lehetséges. A feleség riadalma a zavaros öntudatot csak későre ébreszti a szörnyű valónak némi felfogására, az öntudatlan cselekvő véres kézzel előbb az ijedt nő segélyére siet, az emlékezett az elkövetett tette később sem áll be (Raptus melancholicus), jeléül annak, hogy a rögzítődés az álomi öntudatnak is alábbi színvonala, illetve hiánya miatt egyáltalán nem történt meg; csak a szomorú eredmény percipiáltatik, nem a megbánásra, hanem önfeledás ideges sietségével az önmegsemmisítésnek bírói kézzel történendő kieszközlésére, most már a szeretett gyermekekkel leendő mielőbbi egyesülés egyedül óhajtott reményében; mi mellett minden testi és lelki szükségek iránt közömbös marad; hozzátartozói közül kivel sem kíván érintkezni; börtöni ellátásán kívül mit sem fogad el abbeli félelmében, hogy álmatlan éjszakáinak éber álmaiban, addig is, míg gyermekeivel — ha a bíró becsületes — kivégeztetése után végleg egyesülhet, — nem találkozhatnak. A melancholia folyton tart, a végzetes tett eredményére vonatkozó élet-tani visszahatás, mi tompa lemondásban nyilvánul — meg van ugyan; a tett fontosságának belátása, őszinte megbánás, nyílt vallomás nem hiányoznak; mindazonáltal hasonló körülmények között valószínűleg ma sem volna képes másképp érezni, s akkor ma sem lenne képes másképp akarni és cselekedni, mint a tett elkövetése alkalmával.

Vélemény: Sz. A. földbirtokos vádlott

1) a vádlott cselekmény elkövetése előtt, alatt és után lelki betegségben, névleg búskomorságban (Melancholia) szenvedett és szenved, mely a tény elkövetése idejében az öntudatot megszüntető heveny rohamban (Raptus melan-

cholicus) súlyosb b o d o t t ; a m i d ō n i s a h i á n y z ó t e h e t s é g é s a k a r á s , l e l k i é r z é k é s é r z é s t e l e n s é g , a z ö n - é s v i l á g r ō l i t u d a t o t m e g h a m i s í t v a , a f e n y e g e t ő e l s z e g é n y e d é s t é v e s z m é j é b e n ö n g y i l k o s s á g i t ö r e k t v é s r e é s l e g k e d v e s e b b j e i n e k m e g g y i k o l á s á r a a d t a a z a l k a l m a t .

2) Miután minden tettnél, mely téves képzeletből származik, a tettes nem szabad, mert a képzelet kóros és az előzet hamis volt, s az öntudat homályosodása a kiigazítást lehetetlenné tette, s beszámítási képesség nem vehető fel még akkor sem, ha a cselekvényről, annak következményeiről és büntethetőségéről a tudat létezett is : Sz. A.-nál a tény elkövetése alkalmával a tényfelismerési képesség korlátozott, az akaratszabadság pedig megszüntetett lévén, ő b ű n ű g y i b e s z á m í t á s i k é p e s s é g g e l n e m b i r ; m i n e k f o t y t á n

3) Sz. A.-val, mint lelki beteggel, ki magának és másnak ártalmára lehet: praeventive kell elbánni.

III. Emberölés; állítólagos bányúság; meglevő beszámítási képesség.

A cs. sz. törv. széknél emberölés büntette miatt d. M. G. ellen folytatott bűnvizsgálat rendén az iránt merült fel kérdés, vajjon nevezett vádlott lelkiállapota a beszámítást kizáró elmezavarnak tekinthető-e?

Tényleírás: Vádlott d. M. G. 40 éves róm. kath. nőtlen d . . . i lakos, a bíróság által 1882. január 11-én kihallgattatván, elbeszéli, hogy édes anyja özv. M. M.-né az általa megölt B. I. feleségének testvére lévén, ez őt 10 éves korában magához vette és örökbe fogadta; továbbá, hogy B. I. vádlott atyjának halála után, minden vagyonát vádlottra testálta; 1881. év tavaszán B. I. egy darab kaszálót el akarván adni, gyámfia ezt ellenezte, s e miatt gyakran civakodtak; vádlott állítja, hogy B. I. megöletése napján estefelé részegen jött haza, minnek okáért vádlott a pipát — attól félve, hogy nevelő apja ily állapotban könnyen meggyújthat valamit — tőle elvette és eldugta, és többszöri kérésére sem adta elő. E miatt B. I. oly dühbe jött, hogy fejszét ragadott s azt vádlottnak hajította, és miután nem találta, neki ment és birkozni kezdett vele; vádlott, — sikerülvén magát kiszabadítania, — fölragadott egy hasáb bükkfát, s azzal háromszor az atyja fejére ütött, minnek következtében az megtántorodott és felöltözve az ágyba feküdt, folyton azzal fenyegetve gyámfiát: „nó hadd el Gábor, mert én is csinállok neked valamit“, míg végre elaludt; éjjeli 3 óra tájt azonban újból fölkelte és fejszét ragadva, fiához közeledett, mit fia észrevéve, hirtelen felugrott ágyából, kicsavarta kezéből a fejszét és kezdett birkozni. Atyja állítólag még ekkor s részeg lévén, csakhamar a földre esett és fiát magával rántotta; ekkor vádlott

— attól tartva, hogy atyja megöli — újból előkapta a már említett bükkfa hasábot és azzal ismét háromszor atyjának fejére csapott, mire az vergődni kezdett és — felkelni igyekeztén — visszaesésében fejét a tűzhely ponkjába ütötte; ez után körülbelül egy óráig kinlódott még a földön elterülve atyja, mialatt a vére erősen folyt a fejéből, úgy hogy az egész ruhája véres lett, és meghalt; mire vádlott megijedt és a szomszédokhoz futott tudokra adni a történeteket, Ezután pedig testvére M. A.-hoz ment és nevelő atyja minden iratait átadta annak, attól tartva, hogy nevelő atyja testvére B. M. azokat ellopja. Vádlottnak előmutattatik azon véres bükkfahasáb, melylyel atyját agyonütötte, mit vádlott annak is ismer el; bevalja továbbá, hogy atyja ágyáról a hiányzó lepedőt ő szedte el, mivel az véres volt és eldugta a széna közé, azért, hogy valaki el ne lopja, harisnyáit és kapuzait pedig a csürbe rejtette, hogy ne lássák rajta véresen.

Előtartatván vádlottnak a falusi bíróság előtt tett egészen elütő vallomása — a mennyiben t. i. ott azt beszélte, hogy éjjel után 3 óra tájt fölébredt, künn az udvaron az apja jajgatását hallotta és kimenve két embert látott a már leütött apja mellől elfutni, ezután pedig a földön véresen fekvő atyját huzta be a házba; és kérdezte tőle, hogy ezen mentséget miért gondolta ki, a következőket mondja: „Én csak meg voltam rettenve és azért beszéltem így az előljárási előtt, de nem volt így, én nem húztam korcsolyán apámat, apám úgy hallt meg, a mint már bevallottam, bent a házban, a mint én vertem őt; ezután megijedtem nagyon, összeszedtem a testimoniumot és irásokat, s azzal elmentem onnan“; tettes belátja, hogy atyja halálát ő okozta és hogy nem volt elegendő oka őt agyonverni; tettét nagyon bánja; mentségül azonban felhozza, hogy atyja őtet tolvajnak szidta és meg akarta ölni.

A kihallgatott . . . i rendőrbiztos K. F. a megölt B. I.-t igen becsületes és józan életű embernek, míg vádlottat „. . . olyan együgyű formának . . . s vakmérgezőnek . . .“ írja le; továbbá, miután azon ágyról, melyben B. I. szokott hálni, nemcsak a takaró, hanem a párnahaj is hiányzott, az ágyfeletti része a szoba padlatának pedig véres volt; végre, mivel B. oly ember volt, hogy oly embert, mint tettes, négyet is képes lett volna legyőzni, a mellett igen józan életű ember volt — azon meggyőződésének ad kifejezést, hogy vádlott nevelő atyját alvásközben az ágyon verte agyon. Megemlíti a többek között azt is, hogy vádlott a tett elkövetése után más ruhát és lábbelít öltött, a menyiben elfogatása alkalmával csizmát és tiszta ruhát viselt, míg bocskora és véres harisnyája a csürben elrejtve találtatott.

A törvényszék meghagyja, hogy a bányászat megállapítása tekintetéből, tettesnek közelebbi ismerősei és a községi előljárási néhány tagja hallgattassanak ki, és szakértők által is vizsgáltsassék meg.

A tanúk vallomásai megegyeznek abban, hogy vádlott M. G. gyermek korától együgyű volt és most felnőtt korában sem volt képes önállóan gondolkodni, a mennyiben a gazdaságban előforduló legegyszerűbb dolgokat is mindig csak nevelő atyja utasításaira volt képes elvégezni; különben mindnyájan józan életű és munkás, szorgalmas embernek ismerik. Megjegyzik, hogy vádlottnak többi testvérei is, egynek kivételével, együgyűek.

Szakértők oda nyilvánítják véleményüket hogy vádlott korlátolt elméjű és kissé bárgyú; már arczkifejezése vádlottnak némí bárgúság jellegét hordja; helyzete komolyságának teljes tudatára még most sem jútott, a mennyiben jelenleg is szénája és tinói mibenléte képezik legfőbb gondját; megvannak azonban győződve, hogy vádlott nem elmebeteg, csak hogy nála minden észtehetség egy egészséges közép mértéken alúl maradt. Megjegyzik továbbá, hogy kifejezett ezen véleményükkel épen nem ellenkezik vádlottnak azon eljárása, melylyel a hatóságokat félrevezetni igyekezett, sem pedig sokszoros tagadásai, mert hiszen mind ez vádlottnál is a legtermészetesebb önfentartási törekvésből folyik; figyelemre méltónak találják továbbá azon körülményt is, hogy vádlottnak félrevezetésre czélzó működései, oly hézagosak, hogy azokon minden megerőltetés nélkül át lehet látni, és — bár kezdetben mindent, még a legvilágosabb dolgokat is tagadja — tagadásában magát mint együgyű hazugságokban a legrövidebb és egyszerűbb úton rajta fogatni engedi; minden tagadástól igen röviden elállott és minden félrevezetésre czélzó eselekményeinek sok vallatás nélkül, lélektanilag elfogadható, őszinte magyarázatát adta.

A röviden közölt eset szakértői felülvizsgálat alá kerülvén, a következőkben foglalható össze a felülvélemény: Vádlott d...i M. G. 30 éves, tehát a bűnügyileg kedvezményezett életkor határán túllévő egyén, ki korának megfelelő rendes testi- és sorsának és neveltetésének megfelelő lelki tulajdonságokkal bir, minden elmebeli zavar nélkül. Nevelő atyján és rokonán halált okozó testi bántalmazást követett el, s ezt a törvényszék elfogadva, miután emberölést vett fel, a gyilkosság, orrgyilkosság és rokongyilkosság mellőzésével, az emberölés beszámíthatóságát, illetve az elkövetett testisértés öntudatosságát, s az arravaló elhatározás szabadságát kutatja, s ebben az önvallomás adatain áll. Vádlott állítja a nevelő atyjával való dúlakodást — az arra való impulsust hátrítván annak részegségére —, s állítja, hogy ilyen dúlakodás közben, mintegy nevelő atyját tehetlenné akarván tenni, önvédelmileg azt két ízben, éjjél előtt és után testileg bántalmazta, fejét előkapott fahasábbal több ízben sújtván; elismeri azonban azt is, hogy mindkét ízben — először a fejsze eldobása, másodszer a fejszének nevelő atyja kezéből való kicsavarása után, szabadkézzel birkoztak, s földre esés után ő a felkelő és a fahasábot vevő, a földön fekvőt, tehát már nem támadót ütötte ismételve fejbe, minek következtében az meghalt. Miből egyenesen következik, hogy vádlott az általa elkövetett testisértés tényét ismeri; hogy az bántalmazás: azt tudta, s épen azért és nem másért cselekedte, s hogy egyszersmind arra és pedig általa indokoltan

magát el is határozta, és pedig az állítása szerint általa részegnek tartottal, s mindkét ízben már fegyvertelenül földön fekvővel szemben, a kényszerű önvédelem szüksége nélkül, tehát a jogos önvédelem határán túl.

A halált okozott testisértés concret cselekményében tehát, vádlottnak tényfelismerési képessége és akarat szabadsága, annak megfelelőleg bűnügyi beszámítási képessége teljes mértékben fenn áll.

Tanúk és szakértők, utóbbiak is az előbbiektől nem különbözve a fennebbi kérdés figyelmen kívül hagyásában, s mindnyájan egyetértve abban, hogy vádlott elmebetegségben nem szenved, ugyan állítják, hogy vádlott korlátolt elméjű és „kissé bárgyú“, s hogy nála „minden észtehetség egy egészséges közép mértéken alól marad“, mely állítások azonban nincsenek igazolva, sőt annak az összes vizsgálati iratok egyenesen ellentmondanak. Nem szenved kétséget, hogy többé-kevésbé minden bűnös és különösen minden rajtakapott bűnös. nemcsak gonosz és szerencsétlen, hanem egyszersmind korlátolt elméjű is; ellenkező esetben büntető-jogunk javító és nevelő elvét bátran szegre akaszthatnók, s minden bűncselekvőt egyszerűen ki kellene irtanunk; hogy azonban mit értenek tanúk és szakértők „a korlátolt elméjű“ és „kissé bárgyú“ alatt, nem keresve, annyit elfogadhatni, miszerint ezen elmebeli állapot nem oly fokú, mely a bűnügyi beszámítási képességet kizárná. Vádlott, ki a maga érdekét nevelő atyjával szemben, hogy a kaszálót el ne adja, védi, s ezért azzal villongásban van; ki nevelő atyját a tény elkövetése előtt részegnek ismeri fel; ki attól, hogy a gazdaságban kárt ne tegyen, pipáját elveszi; ki nevelő atyjának megölése után átöltözik, véres ruháit és a véres ágyneműket elrejt; ki féltett írásait a tény elkövetése után mindjárt elő keresi, s azt biztos helyre testvéréhez viszi; ki a bűncselekmény elhárítására, elég jó mesét gondol azonnal ki; ki a véres fahasáb iránt megkérdeztetve, rögtön feltalálja magát, s azt dísznóléstől véresnek eredettnek állítja; s ki aztán sarokba szorúlva, a ki nem zárt ágyban alvásközbeni orvgyilkosság helyett, vagy talán már annak gyanújának is kitétten, egy részeg emberrel való verekedés, s ebből következett haláleset iránt önvalomást tesz: az lehet ugyan „kissé bárgyú“, de nem olyan, ki a

testisértés miben létét ne tudná, s annak el, vagy el nem követésére magát el ne határozhatná, elméleti állapotának hiányosságánál fogva; s abból, hogy „vádolt minden tagadásától igen röviden el állott, s minden félrevezetésre czélzó eselekményeinek sok vallatás nélkül, lélektanilag elfogadható őszinte magyarázatát adta“, legfeljebb csak az következtethető, hogy vádolt nem egy kitanult meg-rögzött gonosztevő, s hogy kevesebb az esze, mint bírójának; nem pedig az: hogy minden töredelmes bűnös bárgyú vagy bolond.

IV. Gyűjtogatás; állítólagos éretlenség; korlátolt beszámítási képesség.

Tényleírás: B. P. 17 éves, k . . . f . . . községi születésű, gr. kath. nőtlen, földész, ki lopás vétségért 8 napi fogsággal már büntetve volt, a k. kir. törvényszék által betörési lopás bűntényéért 6 havi börtönbüntetésre volt ítélve és mint az erkölcsi bizonyítványból kitűnik, egyáltalában rossz magaviseletű ifju, 1880. év december 18-ika éjjelén, társa P. V.-val f . . . i birtokos Sz. G. kárára egy 25 szeker szénából álló és 250 frtot érő boglyát felgyűjtött; 1881. mártius 9-én f . . . i B. I. kárára egy boglya sarjú és egy boglya szénát, ép így ezen hó 11-ik napján K. Sz.-nak házát, ez utóbbi kettőt egyedül — felgyűjtotta. Kiderült továbbá, hogy 1881. mártius 16-án éjjel f . . . i birtokos K. J.-nek csűrjét és istállóját P. V.-val, ugyanazon év és hó 17-én pedig Sz. G. házát B. I. segédkezése mellett szintén ő gyűjtotta fel.

1881. mártius 26-án történt kihallgatása alkalmával eleinte mindent tagadott, később azonban beismerte, hogy fent említett gyűjtogatásokat ő hajtotta végre, és pedig 1. Sz. G. boglyájának 1881. december 18-ika éjjelén történt felgyűjtásra vonatkozólag, melynél P. V. társa is segédkezett, az azelőtt szilva lopás miatti büntetés bosszúja vezette őt a tett elkövetésére, melyre éjjeli 1 óra tájban indult el. Utközben P. V. bocskora kapezájából egy darabot kiszakgatott, s midőn már a boglyához közeledtek, meggyűjtva társának adott át, melyet ő a széna közé helyezett el, s ez után mindketten hazamentek. A széna felgyűlése csak másfél óra múlva következett be.

2. A B. I. szénájának 1881. mártius 9-ke éjjelén a patak mellett fekvő boglyáját meggyűjtott bocskor kapezájával gyűjtotta fel; a tett elkövetése után azonnal hazament, s a boglya csak két óra múlva gyűlt fel.

3. A K. Sz. házát 1881. mártius 11-én, szintén égő ronggyal gyűjtotta meg, melyet a ház hátsó részén feljutva a tornácra, a nádfödélzet alá helyezett el; ezután pedig hazament s lefeküdt.

4. A K. I. csűrje felgyűjtását társa P. V. inditványára, ki nevezett káros iránt haragot táplált, követték el, P. V. bocskora kapezájának egy darabját ősz-

szegöngyölítve, a végén meggyújtotta, s azt az istálló keleti szögletén, aszéná, s a fedél közé helyezte, ő pedig ez alatt felügyelt; az után mindketten haza mentek.

5. A Sz. G. zsellérházának 1881. mártius 17-én este történt felgyújtását ő, s B. I. társa elhatározták, s a B. I. által hozott rongyot ő meggyújtván, azt a ház utfelőli részén a nádfedél alá helyezte; ezután lakásaikra távoztak. Vádlott B. P. önkényt később jelentkezett kihallgatásra, hogy valótlannak ismerje azon állítását, hogy a Sz. G. zsellérházának felgyújtására, B. I. által felszóltva lett volna, hanem hogy ő nevezett káros iránti haragjából követte el egyedül; s azon állítás sem igaz, hogy Bo. I. pénzigéret és pisztoly ajándék által vette reá a R. V. csűrénének felgyújtására, hanem ezt is ő tette saját szándékából, Sz. I. ismerősének felvigyázása mellett, míg ő a kerten átmenve, a csűrbe helyezte az égő anyagot. Hamis vallomásának okául a B. I. iránti haragját hozza fel, ki őt egy tőle kölcsönzött, s magánál hosszabb ideig tartott kulacs miatt felpofozta; továbbá Bo. I. iránti bosszúját, ki őt mézes pálinka ivás közben méhkasának ellopásával gyanúsította; végre, hogy Sz. D. és Sz. Gy. két zsákocská lisztjét is ő lopta el, nem pedig az e miatt vádolt F. J. ki csak mellette állott, s kire szintén csak bosszúból vallott hamisan.

Midőn a bíróság tudta a adta vádlottnak, hogy a fentt beismert cselekményei által gyújtogatás, rablás és rágalmazás büntettét követte el, mentségeül fiatal korát és beismerését kéri tekintetbe venni; ekkor vallotta be azt is, hogy a Bo. I-től kapottnak nyilvánított pisztolyt is ő vette Örményesen, egy kovácstól.

B. P. és társai 1881. szeptember hó 14 és 15-ke közti éjjel szökést kíséreltek meg.

1881. szeptember 21-én tartatt végtárgyaláson B. P. ismétlé korábbi beösmérését a Sz. G. K. I. és R. V. kárára elkövetett gyújtásokat illetőleg, ellenben vizsgálati vallomásától eltérőleg tagadja a Bo. I. és K. Sz. kárára elkövetett gyújtásokat; azzal indokolván visszavonását, hogy a csendőrök sanyargatása és fenyegetése folytán tette beösmérését. Azon figyelmeztetésre, hogy vallomását a járásbíró előtt tette, s így a csendőrök befolyása alatt nem állhatott, állítása mellett még is megmaradt, hozzátévé, hogy meg volt ijjedve, s ezért tett cinyemű beösmérést. A törvényszék őt bűnösnek találta, s az ítéletet kimondotta, mely ítélet a kir. tábla által feloldatván, azon alapon, hogy vádlott fiatal kora mellett rövid idő alatt annyi gyújtást végzett, elméleti állapotának szakértői megvizsgálása tárgyában kiegészítés rendeltetett el.

Jelen állapot: B. P. kisebb termetű, korához aránylag gyenge test-fejlettségű, középszerű tápláltságú, részarányosan és rendszeren fejlődött testrészekkel; koponyája hosszás, homloka szűk; arczsontjai erősek és darabosak, szemei kiülők, ajkai vastagok; törzse rendes, végtagjai kevésbé izmosak; ivarszervei középszerűen fejlettek, elég dús faszőrökkel és megfelelő ivarzási képességgel; hőmér-

séke, érverése és tengéleti működései szabályosak; közérzete nyugodt, egészségi állapotról tanúskodó; külszéki, valamint szellemi működései rendetlenséget nem mutatnak; arckifejezése a helyzetnek megfelelő, tekintete rendes; beszéde gyors, nem dadogó, értelmében összefüggő, a kérdéseknek megfelelő, sőt zavaró kérdésekre óvatos; gondolkozása kissé lassú, de helyes logikai menetet és sorának megfelelő terjedelmet árul el; testtartása és járása lomha; étvágya és álma jó; szobatársai állítása szerint álmában nem beszél, nem kel fel; napközben nyugodtan viseli magát, nem ingerlékeny, nem veszekedő, nem haragos, inkább közömbös, s közömbössége inkább a vígság felé hajlik; helyzetét teljesen ismeri, s bizonyos elbizakodott — úgy látszik nem is egészen önálló — vígasztalást talál fiatal korában és a tett őszinte vallomásban. Fejlődési hibái nincsenek. Állítása szerint csak váltólázban szenvedett, s ennek nyomaként kisebb fokú lépnagyobbodás található nála; betegségi tünetek vagy lefolyt betegség más nyomai nem mutatkoznak. A menynyire kipúthatolható volt: családjában elme-, ideg- vagy kedély betegség nem mutatkozott.

Bűncselekvési állapot: A mi a vádolt cselekmények általa történt elkövetésének idejében való testi és lelki állapotát illeti: a jelen állapotból azon időbeli állapotára visszakövetkeztetve, s ez alapon jelenlegi elbeszélései és indokolásai, valamint a periratok adatainak mérlegével bírálva, mi sem enged arra következtetni, hogy a vádolt cselekmények elkövetése alkalmával, testi és lelki állapota a jelenlegitől lényegben jelentékenyen eltérő lett volna; nevezetesen együtt született vagy szerzett butaságról és valamely állandó elmebetegségről nem lehetvén a jelen állapotnál fogva szó, valamely átmeneti megzavarodására az elmetehetségnek, a transitoricus melancholicus vagy maniacalis mulékony téboly felleptére — a mely néha a symptomatice ugynevezett pyromaniában nyilvánul — nincs egyetlen adat sem. S a mi itt különösen figyelembe veendő: a cselekmények elkövetésének idejében az ivarfejlődés megindulásán, — mi ilyenmő zavarokhoz leggyakrabban vezet — már túl volt, sőt az

ivarzást már meg is kezdte, s akadály nélkül gyakorolta. Legfeljebb a mulékony szeszmergezés általi agyműködési zavar, pálinka részegség az első gyújtásnál, s a bosszú kielégítés könnyű és biztos ne-
me ezen sikere által megfontolatlanná és elbizakodottá való tétele, s a neveltlenség miatti gyenge erkölcsi- és jogérzületnek ezen uton való csökkenése az ismételt gyújtásoknál — nem zárható ki. Tény azonban ezek mellett is az: hogy a gyújtásban a rossz cselekményt felismerte, tudta és embertársának kárára, a maga belső gonosz ér-
zületének kielégítésére, minden külső vagy belső ellenállhatlan kényszer nélkül, szabadon akarta és cselekedte; hogy saját állítása szerint oly meggondolással élt, hogy szélben, midőn mások is felgyúlhattak volna a fegyújtottakon kívül, nem gyújtott, s bizott Istenben hogy azt nem akarhatván — szelet nem is támaszt a gyulás után; hogy nem gyújtotta apját vagy apjának is kárára válható szomszédját, hanem távolabb fekvő haragosát vagy czinkostársának haragosát; hogy nem gyújtott a tűzért magáért sem, nem vonzotta sem az előtt, sem akkor a tűz látása, hanem a gyújtás után és a tűz kitörése előtt mindannyiszor hazament és lefeküdt; hogy mindig elővigyázattal, rejtve, este gyújtott — egyszerűen mindazon indokok és tünetek nélkül, melyek az őrzőgyújtógatót jellemzik.

Vélemény: 1. Vádolt f . . . i B. P. elmebetegségben nem szenved, s testi és elmebeli fejlettsége korához és sorsához képest olyan, mely mellett tényfelismerési képessége és akaratszabadsága meg van, s ennek megfelelőleg bűnügyi beszámítási képességgel bír.

2. Erkölcsi- és jogiérzülete neveltetési elhanyagoltság miatt kevésbé kifejlett, s ennek megfelelőleg bűnügyi beszámítási képessége, enyhítés által korlátozható.

3. Nincsen alapos ok annak feltevésére, hogy a vádolt cselekmények elkövetése idejében, vádolt állapota, a jelenlegitől lényegesen eltérő lett volna, minélfogva az 1. és 2. pont alatt mondottak, a cselekmények idejére is alkalmazandók.

4. Miután a fejlődés az abszolút évek számával nem mindig

tart lépést, sőt jelentékeny ingadozások fordulnak elő, a bünt. törv. k. pedig a bűnügyileg kedvezményezett életkorokat absolut évszámokkal jelöli; s tekintettel arra, hogy vádlott $17\frac{1}{2}$ éves korához képest gyengén fejlett: nem lehet tagadni, hogy őt jól kifejlett 16 évet be nem töltöttek is lehetne tekinteni, azonban csak is olyan-
nak, a ki a bünt. törv. 85. §. alá esnék ez esetben is.